

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 6 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Аминов Хамидулла Абдирахимович -</i> БОБУР ДАВРИДАГИ САМАРҚАНД ШАЙХУЛИСЛОМИ	9-14
<i>Неъматов Рустам Абдуваид ўғли</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАРДА ХОРАЗМДА КЕЧГАН ЭТНОМАДАНИЙ ЖАРАЁНЛАР	15-23
<i>Raxmanov Zafar Adilovich, Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI ARXEOLOGIK YODGORLIKLARI JOYLASHUV QONUNIYATLARI: TAHLIL VA MULOHAZALAR	23-32
<i>Мансуров Музаффаржон</i> СОВЕТ ИТТИФОҚИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА МАДАНИЙ ТУРИЗМНИНГ ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСИДАГИ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ	32-42
<i>Mirsoatova Sayyora Turg'unovna, Muhsiddinov Ahrorbek Mamurovich</i> FARG'ONA MEZOLIT VA NEOLIT DAVRI JAMOALARINI O'ZARO MADANIY ALOQALARI XUSUSIDA	43-48

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Kurpayanidi Konstantin Ivanovich</i> COVID-19 PANDEMIYASI OQIBATLARINI BARTARAF ETISH SHAROITIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH MASALALARI	49-55
<i>Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li</i> КОМПАНИЯЛАР САМАРАЛИ БОШҚАРУВ ТИЗИМИДА ИЧКИ НАЗОРАТНИНГ О'РНИ	56-65
<i>Абдуллаева Зульфия Иззатовна</i> ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПОВЕДЕНИЕ КЛИЕНТОВ ГОСТИНИЦ	66-74
<i>Алимова Муниса Юлчиевна</i> ҚИШЛОҚ АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ	75-80
<i>Абдиева Наргиза Шухратовна</i> ИЧКИ АУДИТДА ФИРИБГАРЛИК РИСКНИ АНИҚЛАШ ВА БАҲОЛАШ	81-91
<i>Тўхтасинова Дилдора Раҳмонбердиевна, Ахунова Маърифат Хакимовна</i> ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ҲАЁТ	92-97
<i>Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li</i> BOZOR ISLOHOTLARI SHAROITIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	98-103
<i>Савинова Галина Анатольевна</i> ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ЧЕРТЫ МСФО И НСБУ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОСТАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	104-108
<i>Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li</i> QURILISH SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MASALALARI	109-114

Урдушев Хамракул, Мавлянов Мажид, Эшанкулов Сирожиддин, Розиева Гулхаё
 АГРОКЛАСТЕРЛАР ВА УЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА РАҚАМЛИ
 ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ 115-125

Худаярова Хуршида Абдуназаровна
 ЎЗБЕКИСТОНДА ИННОВАЦИОН БАНК ХИЗМАТЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ МУАММОЛАРИ
 ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ 126-132

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Бойдадаев Абдуррохмон Толибжон ўғли
 РЕНЕССАНС ДАВРИДА ПАНТЕИСТИК ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ..... 133-141

Аликулов Хусниддин Акбарович
 ҲОЗИРГИ ДАВРДА ГЛОБАЛ ЭКОЛОГИК ХАВФ-ХАТАР ВА НАНОТЕХНОЛОГИЯЛАР .142-151

Саидова Камола Усканбаевна
 РЕНЕССАНС ДАВРИ САНЪАТИ – ЖАҲОН МАДАНИЯТИ АЖРАЛМАС ҚИСМИ
 СИФАТИДА 152-156

Shirinov Anvar Qanoatovich
 MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTI SOHASIDAGI STRATEGIYALARNING IJTIMOYIY-
 FALSAFIY TAHLILI 157-162

Хасанов Бобуржон Хакимович
 ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ОММАВИЙ НОРОЗИЛИК ҲАРАКАТЛАРИНИ ОЛДИНИ
 ОЛИШНИНГ ҲОЖИВИЙ-МАҲКУРАВИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ 163-167

Xodjayeva Fotima Nabixonovna
 AHMAD G'AZZOLIYNING "SAVONIH" ASARI HAQIDA QISQACHA TASNIF168-172

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Rustamova Shaxnoza Abduraximovna
 MATN, TARJIMA TURLARI VA TARJIMADA TARJIMON MAHORATINING O'RNI 173-180

Abdulloyeva Kamola Mirxon qizi
 MUALLIF DISKURSIV SHAXSI TUSHUNCHASI, STRUKTURASI VA RIVOJLANISH
 TENDENSIYALARI 181-191

Turg'unova Fazilat Rustam qizi
 PRAGMALINGVISTIKA NUQTAI NAZARIDAN SARLAVHA FUNKTSIYALARI 192-197

Saidov O'lmas Raxmatovich
 O'ZBEK TILI ISH YURITISH TERMINLARINING ETIMOLOGIK TAVSIFI 198-206

Xuramova Dildora Rahkmonkulovna, Axmedova Firuza Asrorovna
 O'ZBEKISTONDA TARJIMONLARNING TARJIMA USLUBINI BERILISHI XUSUSIDA 207-213

Ataboyev Isroiljon Mirza o'g'li
 MADANIYATLARARO SIYOSIY MAKONDA TAJOVUZKOR SALOHİYATGA EGA NUTQ
 TA'SIRINING USULLARI 214-219

Murodova Nilufar Karomatovna
BLOGGERLIK FAOLIYATIDA MAHORAT MASALALARI 220-224

Ochilova Hilola Husan qizi
XITOIY TILIDA NOMINALIZATSIYA HODISASI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR 225-229

Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li
NEMIS TILIGA CHET TILIDAN O'ZLASHAGAN SO'ZLARNING STRUKTURAL-SEMANTIK
TADQIQI 230-238

Yakubova Nilufar Egamberganovna
"MULLO NASRIDIN" – TURKIY MATBUOT TARIXIDA MUHIM HODISA 239-245

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Абдуллаева Маликабону Эркин қизи
ХАЛҚ ТАЪЛИМИДА МАЪМУРИЙ БОШҚАРУВ ВА МЕХНАТ МУНОСАБАТЛАРИ БИЛАН
БОҒЛИҚ КОРРУПЦИЯВИЙ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ 246-256

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Jumayev Rustam G'aniyevich
IJTIMOIY-GUMANITAR VA MUTAXASSISLIK FANLARNI INNOVATSION PEDAGOGIK
TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH ORQALI TALABALARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI
TAKOMILLASHTIRISH 257-263

Бозорова Муслима
ЭТНОПЕДАГОГИКА ТАЛАБА-ЁШЛАРДА ЎЗБЕКОНА МИЛЛИЙ ЎЗИГА ХОСЛИКНИ
ШАКЛЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА 264-270

Samadova Sarvinoz Samad qizi
YOSHLARNI BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHGA DOIR KOMPETENSIYALAR.... 271-275

Жўраев Воҳид Тожимаматович
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА ТАЪЛИМ
МУАССАСАСИНИ БОШҚАРИШ 276-288

Бозорова Назокат
ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИГА ОИД МАҲАЛЛИЙ МУЗЕЙ МАТЕРИАЛЛАРИ
ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ТАРБИЯВИЙ-ТАДҚИҚОТ ФАОЛИЯТИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВОСИТАСИ
СИФАТИДА 289-295

Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li
МАКТАВ О'QUVCHILARINI HUQUQIY TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISH TEKNOLOGIYALARI
BORASIDA EKSPERIMENT ISHLARINI TASHKIL ETISH VA NATIJALAR TAHLILI 296-301

Sharipova Sitara Xaydarovna
OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUAMMOLI TA'LIMDAN
FOYDALANISH 302-307

Isag'aliyeva Sadafxon Muxammadaminovna
BIOLOGIYA O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INTERFAOL USULLARNI
QO'LLASH 308-312

<i>Umarov Abdusamat Abdumalikovich, Xojimurodova Mahliyoхon Kenjavoy qizi</i> OILA VA NIKOH SHAROITIDA AYOLLAR SPORTINING MUAMMOLARI	313-317
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH TEXNOLOGIYASINING MOHIYATI VA MAZMUNI...318-325	
<i>Ro'ziev Rustam Ro'zimurodovich</i> YONG'IN XAVFSIZLIGI MADANIYATI–ODDIYLIKDAN KOMILLIK SARI	326-330
<i>Акрамов Баходир</i> МАЛАКАЛИ ДАРВОЗАБОНЛАРНИ ЎЙИН ДАВОМИДА БАЖАРИЛАДИГАН ТЕХНИК- ТАКТИК ҲАРАКАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ	331-336
<i>Anvarjonov Ahrorjon Ahadjon o'g'li</i> BO'LAJAK TARIXCHILARDA TARIX FALSAFASI VA UNING ZAMONAVIY KONSEPSIYALARIGA DOIR BILIMLARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	337-342
<i>Umarov Bekzod Azizovich</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA PEDAGOGLARNING PROFESSIONAL KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI	343-349
<i>Бекимбетова Дильфуза Оралбаевна</i> РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	350-356

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Тўхтасинова Дилдора Раҳмонбердиевна,
Фарғона политехника институти
катта ўқитувчиси, PhD

Ахунова Маърифат Хакимовна,
Фарғона политехника институти катта ўқитувчиси

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ҲАЁТ

Аннотация. Ушбу мақолада рақамли иқтисодиётнинг имкониятлари, истиқболлари ва уларни белгиловчи омиллар кўрсатилган. Шунингдек, рақамли иқтисодиётнинг афзалликлари ва уни ривожлантиришнинг муҳим йўналишлари келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: рақамли иқтисодиёт, рақамлаштириш, рақамлашган жараёнлар, электрон тижорат, электрон хужжат, креатив иқтисодиёт.

Тухтасинова Дилдора Раҳмонбердиевна,
Старший преподаватель Ферганского
политехнического института, PhD

Ахунова Маърифат Хакимовна,
старший преподаватель Ферганского
политехнического института

ЦИФРОВАЯ ЖИЗНЬ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В этой статье описываются возможности, перспективы и факторы, которые определяют цифровую экономику. Также отмечены преимущества цифровой экономики и важные направления ее развития.

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровые процессы, электронная коммерция, электронный документ, креативная экономика.

Tokhtasinova Dildora Rahmonberdievna,
Fergana Polytechnic Institute,
Senior Lecturer, PhD

Akhunova Marifat Khakimovna,
Fergana Polytechnic Institute,
Senior teacher

DIGITAL LIFE IN THE NEW UZBEKISTAN

Abstract. This article outlines the opportunities, prospects, and determinants of the digital economy. The advantages of the digital economy and important directions of its development are also mentioned.

Key words: digital economy, digitization, digital processes, e-commerce, e-document, creative economy

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I6Y2023N11>

Республикамизда бугунги кунда барча соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар натижасида кунда турли янгилик ва ўзгаришлар содир бўлмоқда. Бу, ўз навбатида мамлакат тараққиётида ижобий суръатлар асосида уларнинг натижадорлиги ортиб бораётганлигида намоён бўлмоқда. Энг муҳими, ушбу каби кенг кўламли ислохотлар ва янгиланишлар аниқ мақсадга – “Янги Ўзбекистон”нинг келгуси йиллардаги стратегик тараққиётини акс этиб, ривожларининг янги босқичга кўтариш, пировардида, аҳолининг фаровонлигини оширишга қаратилгани билан аҳамиятли ҳисобланади.

Бизга маълумки, замонавий ахборот технологиялари бир жойда тўхтаб қолмайди, балки у мунтазам такомиллашиб бораверади. Бу эса соҳанинг меъёрий-ҳуқуқий асосларини асосларини ҳам мустаҳкамлаб, жумладан, республикада 2030 йилга қадар “Рақамли Ўзбекистон” концепциясини ишлаб чиқиш юзасидан чора-тадбирларни амалга ошириш кўрсатиб ўтилган. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш стратегиясини амалга ошириш Давлат дастурида [1]: “Рақамли иқтисодиёт ишлаб чиқаришнинг асосий омили рақамли маълумотлар, катта ҳажмларни қайта ишлаш ва таҳлил натижаларини қўллаган ҳолда, анъанавий бошқарув шакллари билан таққослаганда, турли хил ишлаб чиқариш, технологиялар, ускуналар, сақлаш, сотиш, товар ва хизматларни етказиб бериш самарадорлигини сезиларли даражада ошириши мумкин” деган фикр билдирилган.

Рақамли технологиялар вазирлиги эълон қиланган маълумотларида IT Park резидентларимиз экспорти 3 баравардан кўпроқ ортиб 57 миллион долларга етди, яъни бу йил биринчи чоракни ўзида IT Park резидентлари 2021 тўлиқ йил давомидаги экспортдан (46 млн доллар) кўра кўпроқ натижага эришганлиги, бирон бир салбий ташқи таъсир бўлмаса, албатта, олдимизга қўйган бу йилги 300 миллион долларлик натижага эришилиши, бу ўз навбатида ёшларимизга чет тиллари ва ахборот технологияларини ўрганиш муҳимлигига яна бир ишорадир. Айнан шу йўл орқали ўз оилалари билан юртимизда яшаб, хорижий давлатларга интернет орқали хизмат кўрсатиб, юқори даромад топишлари мумкинлиги келтириб ўтилган [7].

Шунингдек ҳалқаро электралоқа иттифоқи томонидан интернет ва алоқа хизматларининг 5 та тоифадаги энг арзон тарифлар таҳлили натижалари бўйича Ўзбекистон барча 5 та тоифа бўйича жон бошига даромаднинг 2 фоизидан кам бўлиши бўйича қўйилган мақсадли кўрсаткичга эришган давлатлар қаторидан жой олди. Бу ўз навбатида рақамли иқтисодиёт соҳасида яна ҳам юқори натижаларга эришилиши мумкинлини кўрсатади.

Бизга маълумки, рақамли иқтисодиёт бу – алоҳида фаолият ҳисоблаймайди. Балки бу аслида “тадбиркорлик”, “ишбилармонлик”, “саноат объектлари”, “хизматлар” деган тушунчаларни ифодалайди. “Рақамли” тушунчаси мазкур соҳаларнинг барчасининг замонавий ахборот технологияларидан самарали равишда кенг фойдаланишни англатади. Агар анъанавий иқтисодиётда моддий буюмлар асосий ишлаб чиқариш ресурси саналса, рақамли иқтисодиётда бу қайта ишланадиган ҳамда узатиладиган ахборот, маълумотларни ўз ичига олади. Ушбу ишларнинг таҳлилидан

сўнг тўғри бошқариш бўйича аниқланган муаммолар бўйича ечимлар ишлаб чиқилади. Шунинг учун ҳам уни “интернет иқтисодиёти”, “янги иқтисодиёт” ёки “веб-иқтисодиёт” деган атамалар билан ҳам ифодаланмоқда. Аслида, кундалик ҳаётда аллақачон ҳаммамиз рақамли иқтисодиёт ичидамиз, унинг қулайликларидан фойдаланиб келамиз.

“Рақамли иқтисодиёт” тушунчаси амалдаги қонунчилигимизда фойдаланилаётганлигига ҳали унча кўп вақт бўлгани йўқ. Лекин жаҳон амалиётидаги мавжуд тенденциялар шундан далолат берадики, барча ривожланган давлатлар уни қўллашга аллақачон киришган. Мамлакатимизда ҳам ушбу жараёнлардан четда қолмаслиги керак. Зеро, глобаллашув яъни жаҳон мамлакатлари билан билан интеграцияга киришиш ҳақида гапирарканмиз, бу борадаги платформаларни ўзлаштирганлиги (трансформация қилинган, янгиланган) иқтисодиёт равнақи муҳим саналади.

Иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарига яратилган махсус бошқарманинг автоматлаштирилган тизимларни жорий этиш билан шуғулланади. Бу эса йирик саноат объектлари иш самарадорлигини ошириш, ишлаб чиқаришда ўсиш, амалга оширилаётган фаолиятларининг шаффофлигини таъминлаш, махсулот таннархини камайтириш имконини беради. Агар бу ишларга глобал нуқтаи назардан қаралса, бугун башарият жаҳон иқтисодиёти тармоқлари, инсонлар ҳаёти, турмуш асослари ўзгариши билан боғлиқ қизиқ даврни бошдан кечирмоқда. Бу эса барча замонавий технология, компьютерлар интернет орқали бир-бири билан боғланиб бораётгани билан аҳамиятли саналади. Ҳозирги вақтда сунъий ақл ва когнитив интеллектуал тизимлар жадал тараққий этяпти. Бу ўз навбатида яқин келажакда айрим касбларнинг ўз долзарблигини йўқотиб, аста-секин йўқолиб кетишига сабаб бўлади. Шунинг учун бу ишларни амалга оширишда стратегияларни ишлаб чиқиш, рақамли кўникмаларни оммавий шакллантиришни таъминлаш бугунги куннинг долзарб ишлардан бири саналади. Ўтган 15 йил мобайнида биз рақамли платформалардаги катта ўсишни ва уларнинг ҳаётимизга таъсирини кўрдик. Instagram Facebook, Twitter ва бошқа машхур сайтлар (youtube, ва ҳ.к.) энди истеъмолчиларга таъсир қилмоқда.

Замонавий иқтисодиётда рақамли сектордаги компаниялар биринчи ўринга чиқади ва иқтисодиётни рақамли ресурс билан таъминлайдиган ўсиш нуқталарига айланади. Оддийроқ қилиб айтганда, рақамли иқтисодиёт компьютер технологияларини ривожлантириш билан боғлиқ бўлиб, унга онлайн хизматлар, электрон тўловлар, crowdfunding ва бошқалар киради.

Рақамли иқтисодий қонунчиликни кузатиш ва такомиллаштириш бўйича “Monitoring” маркази ташкил этилди. Рақамли иқтисодиётни анъанавий иқтисодиётга қўшимча қатлам, деб ҳисоблаш мумкин. Қатламлар ўртасида ўзаро алоқа бўлса-да, ҳар бир қатлам ўзи тартибга солишини ва қоидаларини талаб қилади [3]. Ўзбекистонда хусусий компаниялар томонидан рақамлаштиришга йўналтирилган инвестициялар ЯИМнинг 0,12% ини ташкил этади. Таққослаш учун, АҚШ дунёда энг юқори даражани 5% да, Ғарбий Европа эса 3,9% да иккинчи ўринда, Бразилия эса 3,6% да учинчи ўринда туради. Шундай қилиб, ҳозир Ўзбекистон умумий рақамлаштириш даражаси бўйича етакчи ўринларни эгаллаган давлатлардан 8-10 йил орқада тахмин қилинишича, 2030 йилга бориб Ўзбекистонда ЯИМнинг ўсиши 50% дан ортиқ рақамли иқтисодиётнинг

ривожланиши билан боғлиқ бўлади [1]. Бундан ташқари, бу ерда асосий роль нафақат ахборот саноатининг ривожланиши, балки ушбу ривожланишдан олинган таъсир - мамлакат иқтисодиётининг бошқа тармоқлари самарадорлиги ва рақобатбардошлигининг умумий ўсиши билан ҳам ўйнайди. Дастлабки прогнозларга кўра, агар юқоридаги омиллар мавжуд бўлса, 2017-йилдан жамғарилган жами асосида 2030 йилга келиб Ўзбекистон иқтисодий ўсишида рақамлаштиришнинг ҳиссаси 30% дан ортиқ бўлади [5]. Турли даражадаги тадқиқотлар шуни тасдиқлайдики, рақамли иқтисодиёт турли соҳаларнинг 50% дан кўпроғи учун катта ўзгаришлар қилиши мумкин [4].

Ўзбекистонда Big Data ни ривожлантириш истиқболлари бўйича рақамли иқтисодиётнинг АҚШ ялпи ички маҳсулотига қўшган ҳиссаси 10,9 фоизни, Хитойда – 21 фоизни, Ҳиндистонда – 5,5 фоизни ташкил этади. Ўзбекистонда бу кўрсаткич 2 фоиздан ошмайди. Бу кўрсаткичларни кўпайтириш йўлларини тадқиқ этиш зарур, деб ҳисоблаймиз.

Бизга маълумки, “Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегияси тасдиқланди. Стратегияда рақамли инфратузилма, электрон ҳукумат, рақамли иқтисодиёт, рақамли технологиялар миллий бозори, ахборот технологиялари соҳасида мутахассислар тайёрлаш каби устувор йўналишларда силжиш тадбирлари кўзда тутилган. 2020-2022-йилларда аҳоли пунктларининг интернет тармоғига уланадиган қамров даражасини ошириш, 20 минг километр оптик толали алоқа тармоқларини ётқизиш, ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш учун 400 дан ортиқ ахборот тизимларини жорий этиш, 280 дан ортиқ ахборот тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар белгиланди. Бошқарув жараёнларини автоматлаштириш ахборот тизимлари, “Бир миллион дастурчи” дастурини амалга ошириш, унинг доирасида 500 минг нафар ўғил-қизни компьютер дастурлаш асосларига ўқитиш каби устувор вазифалар белгиланган. Ушбу ишларнинг амалий натижаси сифатида шаҳар ва туман марказларида IT парклари ташкил этилиб, қизиқувчи ва иқтидорли ёшларни жалб этиш ишлари амалга оширилмоқда. Шу нуқтаи назардан ушбу ишларни жадаллаштириш мақсадида ижтимоий тармоқларда бу борадаги янгиликларни, ёшларни эришган ижобий натижаларини яна ҳам кенг тарғиб этиш зарур, деб ҳисоблаймиз. Бу ўз навбатида асосий таянчимиз бўлган ёшларни бугунги кунда фақат уяли алоқа орқали турли вақтни ўтказувчи ўйинлар, кераксиз ижтимоий тармоқдалардаги вақтларини кўп сарфламасликка, балки ўзлари учун даромад келтирувчи ишларни самарали ташкил этилишига сабаб бўлиши мумкин.

Бизга маълумки, рақамли иқтисодиёт – бу янги технологиялар, платформалар ва бизнес моделларни яратиш ва уларни кундалик ҳаётга жорий этиш орқали мавжуд иқтисодиётни янгича тизимга кўчириш бўлиб, қуйидаги қулайликларга эга:

- амалга ошириладиган тўловлар учун харажатлар камаяди (масалан, банкка бориш учун йўлқира ва бошқа ресурслар тежаллади).

- сотилиши ёки олиниши зарур бўлган товарлар ва хизматлар ҳақида кўпроқ ва тезроқ маълумот олинади.

- рақамли дунёдаги товар ва хизматларнинг жаҳон бозорига чиқиш имкониятлари юқори;

- истеъмолчилар фикрларини тез олиш ҳисобига товар ва хизматлар жадал такомиллаштирилади.

- ишларни тезроқ, сифатлироқ, қулайроқ ташкил этилишига сабаб бўлади.

Рақамли иқтисодиёт инсонларнинг турмуш даражасини сезиларли даражада ошириб, бу унинг асосий фойдасини намоён қилади. Шунингдек, рақамли иқтисодиёт мавжуд коррупция ва “яширин иқтисодиёт”нинг асосий кушандасидир. Чунки рақамлар ҳамма нарсани муҳрлайди ва хотирасида сақлайди, уларни зарурий вақтда маълумотларни тез ва осон олиш мумкин бўлади. Бундай шароитда бирон-бир маълумотни яшириш, яширин битимлар тузиш, у ёки бу фаолият ҳақида тўлиқ ахборот бермасликнинг имкони йўқ, компьютер ҳаммасини намоён қилиб қўяди. Ахборотларнинг кўплиги ва тизимлилиги ёлғон ва қинғир ишларга йўл бермайди, чунки тизимни алдаш имконсиз. Натижада “ифлос пулларни” ювиш, давлат маблағларини ўғирлаш, уларни самарасиз ва мақсадсиз сарфлаш, ошириб ё яшириб кўрсатиш имкони қолмайди. Бу эса миллий иқтисодиётга қонуний маблағлар оқимини оширади, солиқларни ўз вақтида ва тўғри тўланиши, бюджет маблағларининг тақсимланиши ҳам очиқ бўлади, ижтимоий соҳага йўналтирилган маблағлар ўғирланмайди.

Мамлакатда рақамли иқтисодиётни тараққий эттириш йўлини танлаганлиги замонавий ахборот технологиялари соҳасида ва умуман электрон ҳужжатлар айланмаси йўналишларида янги имкониятларни очиб беради. “Рақамли технологиялар” томон бурилишга бутун жаҳон интернет тармоғи ва сифатли алоқанинг ривожланишига сабаб бўлади.

Таклиф ва тавсиялар. Юқоридагиларни сарҳисоб қилиб, ҳозирги кунда рақамли иқтисодиётнинг ўз, муаллифлик таърифини берадиган бўлсак-рақамли иқтисодиёт интернетда электрон тижорат орқали товар ва хизматлар билан савдо қилувчи иқтисодиёт ҳисобланади. Рақамли иқтисодиёт учта устун устига қурилади:

- инфраструктурани қўллаб-қувватлаш (дастгоҳлар, дастурий таъминот, телекоммуникация, тармоқлар ва бошқалар.);

- электрон бизнес (ташкилотлар томонидан компьютер тармоқлари орқали олиб борадиган жараёнлари);

- электрон тижорат (товарлар онлайн узатиш);

- иқтисодиётнинг барча тармоқларининг босқичма-босқич ўзгариб бориши бу жараённи белгилашга турли ёндашувларни келтириб чиқариши зарур.

Рақамли иқтисодиётни тарғиб қилиш мақсадида ижтимоий тармоқларда бу борадаги янгиликларни, IT соҳасидаги янгиликларни ва улар асосида ёшларимизнинг эришган ижобий натижаларини яна ҳам кенг тарғиб этиш, зарур бўлади. Бу ўз навбатида асосий танячимиз бўшланган ёшларни бугунги кунда фақат уяли алоқа воситалари орқали асосий вақтларини сарфловчи ўйинлар, ижтимоий тармоқдалардаги кераксиз маълумотларни ўқишга сарфламасдан, балки ўзлари учун даромад келтирувчи ишларни самарали ташкил этилишига сабаб бўлиши мумкин.

Рақамли иқтисодиёт ва ахборот технологиялари ҳали ҳам ривожланаётган соҳалардир ва биз фақат давлатнинг иқтисодиётига қандай таъсир қилишини тахмин қилишимиз мумкин. Бугунги кунда биз рақамли иқтисодиётнинг ҳаётимизни турли соҳаларига таъсирининг кўплаб ижобий натижаларини биламиз. Шундай қилиб,

рақамли иқтисодиёт Янги Ўзбекистоннинг кейинги 10 йилдаги иқтисодий ўсишининг асоси ҳисобланади.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси; 2020 йил 24 январь, lex.uz ;
2. С.С. Гулямов, Р.Ҳ. Аюпов, О.М. Абдуллаев, Г.Р. Балтабаева. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялар. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2019 й.;
3. Ahunova, M. K. (2021). Improvement of innovative mechanisms in economic development. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 1572-1576.
4. Худойберганова, Д., & Шарафуддинова, Н. (2020). Влияние цифровой экономики на рынок труда: мировой опыт предотвращения безработицы. Экономика и социум, (7), 468-474.
5. Ахунова, М. Х. (2020). Роль свободных экономических зон в создании инвестиционного климата. Минтақа иқтисодиётини инвестициялашнинг молиявий-ҳуқуқий ва инновацион жиҳатлари (pp. 393-398).
6. Ахунова, М. Х. (2020). The development of cotton-textile cluster's issues. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(4), 179-183
7. <https://www.mitc.uz/uz> - Ўзбекистон Республикаси Рақамли технологиялар вазирлиги расмий сайти маълумотлари

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).